

Elsőéves egyetemisták pénzügyi tudása és attitűdje

Financial knowledge and attitudes of first-year university students

Prégler Krisztina¹ – Kovács Tamás²

Absztrakt: A pénzügyi kultúrával, műveltséggel kapcsolatos problémák jól ismertek, számos nemzetközi és hazai kutatás alátámasztotta, hogy mind a felnőtteknél, mind a fiataloknál lenne még hová fejlődni. Köztudott, hogy az oktatásnak és a nevelésnek a szerepe e területen szintén rendkívül fontos. A 2010-es években Magyarországon is elindult a pénzügyi edukáció különböző szereplőkkel és módszerekkel.

Tanulmányunk az elsőéves egyetemisták pénzügyi tudására és attitűdjére fókuszál. Online kérdőívvel felsőoktatási szakképzésre (FOKSZ) vagy alapképzésre (BA) 2022 szeptemberére bekerülő elsőéves diákok általános pénzügyi tudását, magatartását, véleményét és befolyásoló tényezőit vizsgáltuk. Az adatokkal keresztábra-elemzéseket végeztünk, az összefüggések mérésére Pearson-féle χ^2 próbát alkalmaztunk. A kutatás tulajdonképpen egy 2021-es vizsgálatnak a folytatását és tovább gondolását jelenti, így összehasonlító elemzésre is sor került a tanulmányban.

A válaszadók pénzügyek iránti érdeklődése közepes, a pénzügyi aktualítások iránti figyelem függ a nemtől. Tudáspróbánkon a hallgatók 3/5-e rossz eredményt ért el. Megerősítve más kutatók javaslatait, fontosnak tartjuk a pénzügyi ismeretek oktatását minden középszintű oktatási intézményben, továbbá célszerű lenne a különböző edukációs programok és versenyek számának és hatékonyságának növelése.

¹ PRÉGLER Krisztina pénzügy és számvitel alapszakos hallgató [BSc Student]
(<https://orcid.org/0009-0008-6397-5477>)

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar
[University of Sopron, Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics, Hungary]
(preglerkriszti@gmail.com)

² Dr. KOVÁCS Tamás PhD egyetemi docens [Associate Professor]
(<https://orcid.org/0009-0009-6717-5562>)

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar
[University of Sopron, Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics, Hungary]
(ktk.kovacs.tamas@gmail.com)

Kulcsszavak: pénzügyi kultúra, pénzügyi tudás, attitűd, egyetemi hallgató, Magyarország

JEL-kódok: G41, G53, I20

Abstract: The problems related to financial culture and literacy are well known, numerous international and domestic research have confirmed that both adults and young people still have room for improvement. It is well known that the role of education and training in this field is also extremely important. In the 2010s, financial education started in Hungary as well, with different actors and methods. Our study focuses on the financial knowledge and attitudes of first-year university students. With an online questionnaire, we examined the general financial knowledge, behavior, opinions and influencing factors of first-year students entering higher-level vocational training (in Hungarian: FOKSZ) or bachelor's degree (BA) by September 2022. Crosstab analyses were performed with the data, and Pearson's chi-squared test was used to measure correlations. The research actually means the continuation and further thinking of a 2021 study, so a comparative analysis was also carried out in the paper.

Respondents' interest in financial matters is moderate, attention to financial current affairs depends on gender. 3/5 of the students scored poorly on our knowledge test. Confirming the suggestions of other researchers, we consider it important to teach financial knowledge in all middle-level educational institutions, and it would be advisable to increase the number and efficiency of various educational programs and competitions.

Keywords: financial literacy, financial knowledge, attitude, university student, Hungary

JEL Codes: G41, G53, I20

Bevezetés

A nem megfelelő pénzügyi kultúrával, alacsony szintű műveltséggel kapcsolatos problémák jól ismertek. Több nemzetközi és hazai kutatás alátámasztotta, hogy mind a felnőtteknél, mind a fiataloknál lenne még hová fejlődni (lásd pl. OECD, 2020; ÁSZ-tanulmányok; Jakovác–Németh, 2017; Csizsárik–Kocsir–Garai-Fodor, 2018; Baranyi et al., 2021). Köztudott, hogy az oktatásnak és a nevelésnek a szerepe e területen szintén rendkívül fontos és felismerve a hiányosságokat, problémákat, a 2010-es évek-

ben Magyarországon is elindult a korábbiakhoz képest mélyebb és szélesebb körű pénzügyi edukáció különböző szereplőkkel, programokkal, eszközökkel. Többek között – a teljes részletezés és értékelésük célja nélkül – megemlítjük a gazdasági és pénzügyi nevelés fontosságának hangsúlyozását a 2012-es Nemzeti alaptantervben, a 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozatot a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) és az Állami Számvevőszék törvényében is deklarált szerepét a pénzügyi kultúra erősítése kapcsán. A felsorolásból nem maradhatnak ki komoly pénzügy szervezetekkel a háttérükben olyan nonprofit szervezetek, mint az OTP Fáy András Alapítvány, a Pénziránytű Alapítvány vagy az Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület. A versenyek, programok közül több éve fut már a Pénz7, a K&H Vigyázz, kész, pénz! és a PénzSztár is. A pénzügyi edukáció elemeiről, szervezeteiről az olvasó bővebben tájékozódhat pl. Németh et al. (2020) vagy Prégler (2022) publikációkból.

Tanulmányunk az elsőéves egyetemisták pénzügyi tudására és attitűdjére fókuszál. Online kérdőívvel magyarországi felsőoktatási szakképzésre vagy alapképzésre bekerülő elsőéves diákok³ általános pénzügyi tudását, magatartását, véleményét és befolyásoló tényezőit vizsgáltuk. Jelen kutatás alapját Prégler Krisztina 2021-es vizsgálata adja (lásd Prégler, 2021), e cikk, illetve az elvégzett primer kutatás annak folytatását, ugyanakkor tovább gondolását is jelenti és lehetőséget ad összehasonlító elemzésre.

Primer kutatásunkban a következő kérdésekre keressük a választ:

1. Összefügg a válaszadó neme és a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás?
2. Összefügg a nem és a pénzügyek iránti érdeklődés?
3. Befolyásolja a nem a pénzügyi tudásra adott értékelést?
4. Van kapcsolat a hallgató kara/intézete (gazdasági vagy nem gazdasági) és a pénzügyi tudásra adott értékelés között?
5. A gazdasági karra járó hallgatók mérhető pénzügyi tudása nagyobb, mint a nem gazdasági karra járóké?
6. Megegyezik a hallgatók által értékelt pénzügyi tudás és a valós, gyakorlatban használt pénzügyi tudás?

³ A felmérés a korábbi egyetemi tanulmányokkal nem rendelkező hallgatókra fókuszált, tehát nem tartoztak a célcsoportba a mester-, a posztgraduális vagy a doktori (PhD-) képzésre bejutó hallgatók.

Szakirodalmi kitekintés

Mint említettük, manapság a pénzügyi kultúra, illetve műveltség népszerű és fontos kutatási téma. Több területet és számos szempont alapján lehet vizsgálni, például mekkora a tudásszint, milyen tényezők befolyásolják, mi a szerepe az oktatásnak, annak mekkora a hatékonysága... stb. Jelen tanulmányunknak nem célja a korábbi kutatások részletes ismertetése, ezek megismerésére jó kiindulási alapot jelentenek például a bevezetésben említett források, ugyanakkor relevanciájuk okán – a teljesség igénye nélkül – az alábbiakban néhány kutatás eredményeiről szót ejtünk.

Szocio-demográfiai elemzések – többek között – a nem vonatkozásában igyekeznek megállapításokat tenni. Atkinson és Messy (2012) korábbi OECD⁴-adatok alapján arra jutott, a legtöbb (vizsgált) országban a nők pénzügyi tudása alacsonyabb szinten van, mint a férfiaké, de Magyarország e tekintetben akkor kivételnek számított, mivel a nők és a férfiak pénzügyi tudásszintje országunkban azonos volt.

Béres és szerzőtársai (2013) a 18 és 25 év közötti, felsőoktatásban tanulók pénzügyi műveltségi szintjét mérte fel két egyetemen. Megállapították, hogy a hallgatók nagy arányban tévesen ítélik meg saját pénzügyi tudásukat, sokan alul-, vagy éppen túlbecsülik azt, illetve, hogy „a hallgatók pénzügyi műveltségét elsősorban az aktuális élethelyzet és a tapasztalatok határozzák meg” (Németh et al., 2016:7-8).

Csiszárík-Kocsir és Garai-Fodor 2017-es kutatása alapján a Z generációs fiatalok fontosnak tartják a tájékozottságot, de a pénzügyek oktatását már kevésbé (Csiszárík-Kocsir–Garai-Fodor, 2018). Ez is rámutat arra, hogy az oktatási rendszer nagy kihívása ma, hogy hogyan lehet megoldani a pénzügyi ismeretek közvetítését úgy, hogy be is fogadják azt a mai fiatalok (Kovács–Szóka, 2020).

Zsótér és társai a 2020-ban lefolytatott online kérdőíves felmérésük után kapott eredményeik alapján a felsőoktatásban különböző tudományterületeken tanuló fiatal felnőtteket három csoportba sorolták. A *könnyelműekre*, akik egyaránt lehetnek nők vagy férfiak, a Carpe Diem szemlélet és az aggodás egyaránt jellemző. A pénzügyeikre kevésbé figyelnek, a pénzügyi tudatosság, a hosszú távú tervezés, a körültekintés és az alaposág nem jellemző rájuk. Alacsony a pénzügyi tudásuk, a mának élnek (barátok, bulizás) és könnyelműek. A *megfontolt kockázatkerülők*, akiknek a többsége

⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)

nő, anyagi helyzete és annak megítélése, valamint pénzügyi tudása és annak megítélése egyaránt átlagos. Legfőbb vágyuk párjuk megtalálása és a tanulmányaik finanszírozása. Hosszú távú pénzügyi céljaik megvalósításához beosztják pénzüket és szorgalmasan dolgoznak. A figyelmesség és az alaposág mellett a kockázatok kerülése és a jövőre való felkészülés jellemző rájuk. Jövedelmükből rendszeresen megtakarítanak és elutasítják a hiteleket. A harmadik klasztert a *tudatos magabiztosak* alkotják, akik inkább férfiak, mint nők. Ők a legidősebbek a válaszoló hallgatók között. Jövedelmük és az azzal való elégedettségük magas. Jellemző rájuk a párkapcsolat vagy házasság, és saját lakásban vagy albérletben élnek. Magas és reális a pénzügy tájékozottságuk és annak szubjektív megítélése. A pénzügyeiket saját kezben tartják, vállalkozó szelleműek és kockázatvállalók. A pénzügyi szervezetek felé van bizalmuk, rendszeresen megtakarítanak és a hitelektől nem ózdkodnak. A készpénzhasználat kevésbé jellemző rájuk. Vannak hosszú távú pénzügyi céljaik, legfőbb céljuk a lakás- és autóvásárlás, valamint a továbbtanulás. Ezek eléréséhez jólfizető munka találnak és igyekeznek pénzüket ügyes forgatni. (Zsótér et al., 2022)

Baranyi és szerzőtársai (2022) többek között a megtakarításokat és a banki szolgáltatásokhoz való hozzáállást vizsgálta. A szkeptikusok nagyon alacsony százaléka dönt saját maga a megtakarítások terén, ez a csoport kevés pénzügyi ismerettel rendelkezik és így nehezen is tud dönteni a pénzügyek területén. A nők szkeptikusabban viselkednek a „populáris banki szolgáltatások” iránt, mint a férfiak. Az is megállapításra került, hogy erős a kapcsolat az iskolázottság és a banki szolgáltatások megítélése között, de a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező „átlag felhasználók” is kevésbé magabiztosak és csak az egyszerűbb termékeket veszik igénybe.

Módszer

Kutatási kérdéseink megválaszolására online kérdőíves felmérést végeztünk el a Google Űrlapok használatával. A kérdőíveket anonim módon lehetett kitölteni. A célközönség a 2022 szeptemberétől elsőéves FOSZK- és BA-hallgatók voltak, akikhez a kérdőívet az ország egyetemeire, azok kari vezetőinek kiküldött, több mint 40 elektronikus levél segítségével igyekeztünk eljuttatni. (A következő egyetemekre ment e-mail: Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapesti Metropolitan Egyetem, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem,

Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Milton Friedman Egyetem, Miskolci Egyetem, Neumann János Egyetem, Nyíregyházi Egyetem, Óbudai Egyetem, Pannon Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Semmelweis Egyetem, Soproni Egyetem, Széchenyi István Egyetem, Szegedi Tudományegyetem.) Ezen túlmenően olyan Facebook-csoportokban is megosztásra került az úrlap linkje, amelyekben sok elsőéves diák volt (pl. gólyatáborok csoportjai)⁵. A kérdőív 2022. szeptember 22. és október 16. között volt elérhető. Ez alatt az idő alatt 545 kitöltés történt, de ezek közül 14 db nem a célcsoportnak megfelelő elsőéves hallgatótól jött és az egyéb beépített ellenőrző kérdések szűrőhatása okán további kitöltések ezek ki és 496 értékelhető válaszadás maradt.

A kérdőív összesen 33 kérdést tartalmazott. Ebből 32 db volt zárt, az egyetlen nyitott kérdés pedig mindössze a kar/intézet megadására irányult. A szocio-demográfiai kérdéseken túl az attitűd, a vélemények és a tudás felmérésére szolgáltak az egyes pontok.

A kapott válaszokat MS Excel programban dolgoztuk fel, végeztünk keresztábra-elemzéseket, az összefüggés mérésére Pearson-féle χ^2 próbát alkalmaztunk és a 2021 szeptemberétől elsőéves diákokat érintő korábbi felmérés eredményeivel is összehasonlítottuk az e tanulmányhoz kapott 2022-eseket.

Pénzügyi tudás- és attitűdvizsgálat

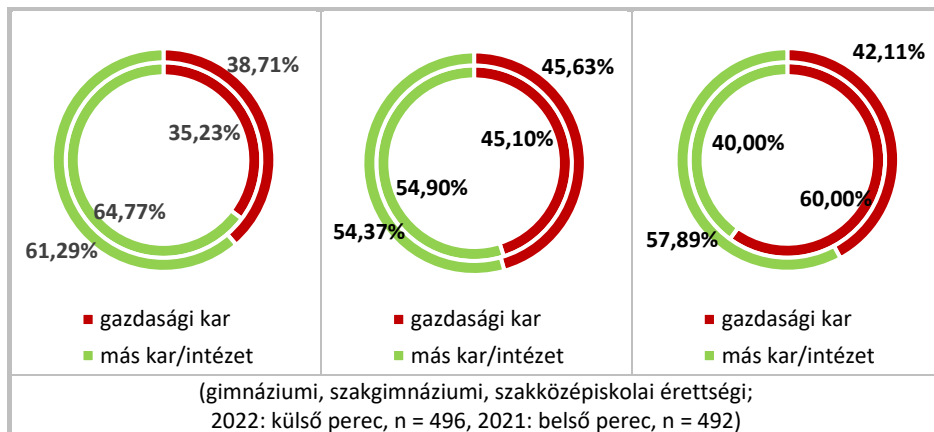
A felmérésben részt vett hallgatók bemutatása

A kérdőíves megkérdezésbe idén 496 elsőéves egyetemistát sikerült bevonni az ország 16 egyeteméről⁶, közel annyit, mint a 2021. évi felmérés

⁵ A fellelt, beazonosított 25 csoport közül 16-ban sikerült megosztani a kérdőívet. Ezek a következők voltak: METU GÓLYÁK 2022, BME 2022 (felmérés idején 152 fős), BME 2022 (az előzőtől eltérő csoport, a felmérés idején 4019 fős), BGE-PSZK 22, BGE-PSZK Pénzügy és számvitel 2022, SZTE JGYPK 2022-es évfolyam (432 fő), Egyetemisták #tanarbazis.hu, DE-Hallgatók, SZE-DFK jogász 2022, PTE ETK gólyák 2022/2023 Pécs, Pannon Egyetem GTK hallgatóinak hivatalos csoportja (803 fő), PE-GTK-Levelező 2022, ELTE SEK Gólyák 2022, ELTE Pszichológia gólyák 2022, ELTE Gólyák 2022 #tanarbazis.hu, 2022 NYE Gólyák.

⁶ A legtöbb válasz a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről (105), a Pécsi Tudományegyetemről (95), a Soproni Egyetemről (75) és az Eötvös Loránd Tudományegyetemről (51) érkezett.

valamilyen gazdasági kart/intézetet, míg a szakközépiskolában érettségizettek alig 42%-a választott gazdasági irányvonalat a 2021. évi 60% helyett.

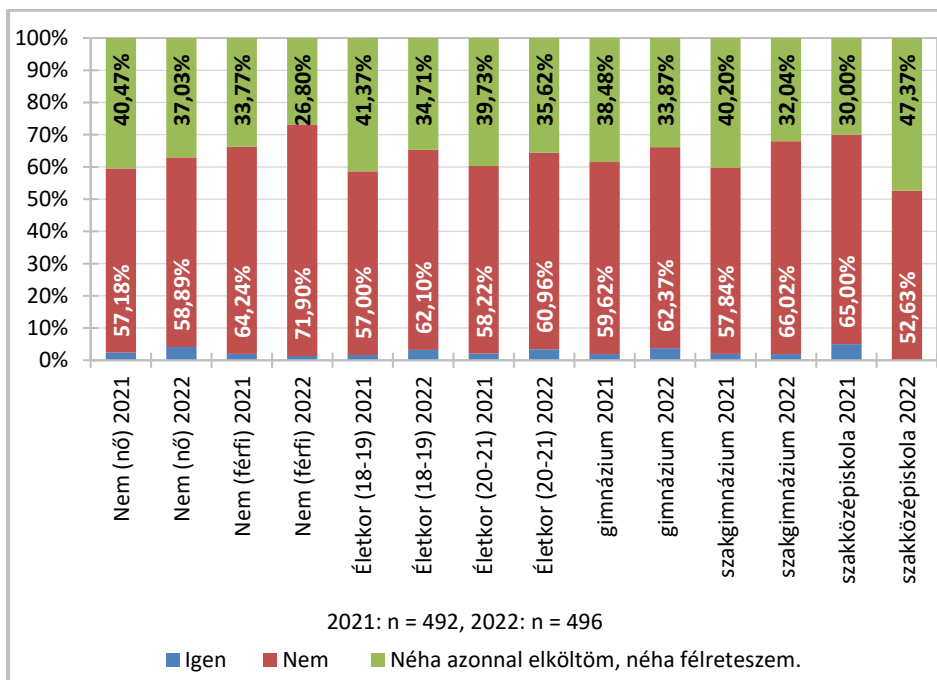

2. ábra: Kar-/intézetválasztás iskolai végzettség szerint

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

A kutatás eredményeinek bemutatása

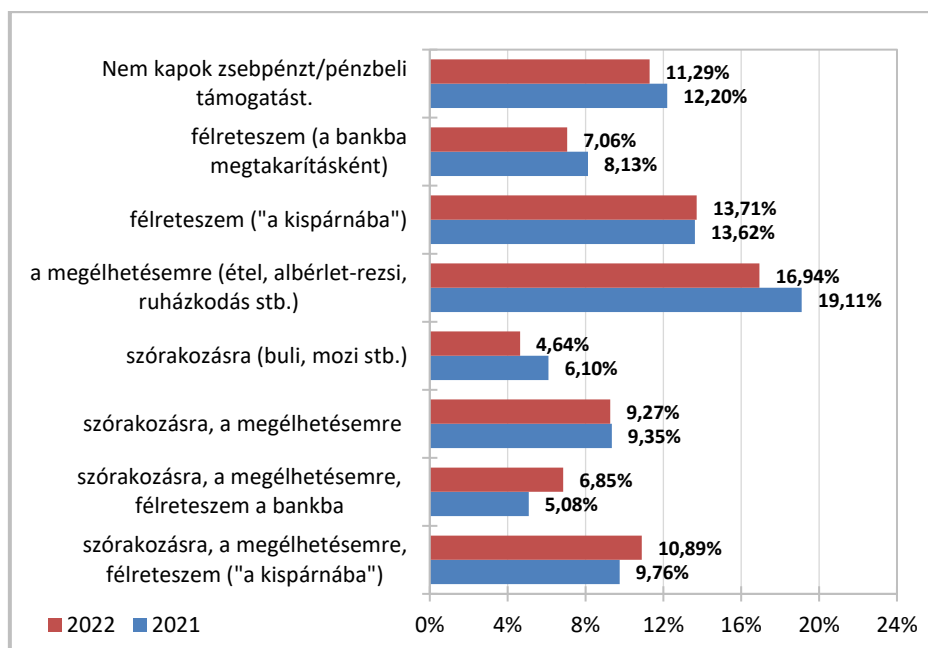
A kérdőívben a pénzköltési magatartás vizsgálata céljából az „*Amint hozzájutok egy kisebb összeghez, elköltöm.*” állítást kellett az elsőéveseknek maguk kapcsán megítélniük. A diákok 62,90%-a (312 fő) válaszolt egyértelmű nemmel a kérdésre és 33,87%-uk (168 fő) ismerte el, hogy néha elkölti, néha félreteszi a rendelkezésre álló összeget. Ez az arány nem változott a 2021. évhez képest, így elmondható, hogy a hallgatók pénzügyi magatartása összességében változatlan és pozitív képet fest. Megvizsgáltuk, van-e olyan ismérv, amely befolyásolja a kérdésre adott választ és így a pénzköltési magatartást. Jól látszik, hogy a nem és az iskolai végzettség kismértékben befolyásoló hatással bír, mely 2022-ben növekedni látszik a férfi nem és a szakközépiskolai végzettség esetén.

3. ábra: Pénzköltési magatartást befolyásoló tényezők 2021. és 2022. évben

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

A kérdőíves megkérdezés során sikerült információt gyűjteni arra vonatkozóan, hogy mire költik az elsőéves egyetemisták a rendelkezésükre álló pénzt, illetve, hogy az összeget megosztják-e vagy egészében használják fel. A tendencia változatlanak mondható, így a következő megállapítások tehetők mindkét évről: a fiatalok többsége nem osztja meg a zsebpénzét több dolog között, azt egy jószágra/szolgáltatásra fordítja. Legtöbbjük idén (16,94%, 84 fő) csak a megélhetésre, majd az otthoni megtakarításra (13,71%, 68 fő) használja fel az összeget, 11,29%-uk (56 fő) pedig egyáltalán nem kap zsebpénzt, amit elkölthetne. A felmérésben részt vett elsőévesek több, mint 46%-a (228 fő) megosztja a rendelkezésére álló összeget 2-3-4 jószág között, a legtöbbben idén (10,89%, 54 fő) a szórakozás-megélhetés-otthoni megtakarítás kombinációt jelölték, 1,13%-pontosan többben, mint tavaly. Ezután a szórakozás-megélhetés (9,27%, 46 fő) és a szórakozás-megélhetés-banki megtakarítás (6,85%, 34 fő) jószágkosarakat jelölték.

4. ábra: Mire költik a zsebpénzt az elsőéves hallgatók? (kivonat)

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

Felelős pénzköltési magatartást és öngondoskodást feltételez az, hogy pénzmegosztás nélkül több fiatal képez otthoni megtakarítást, mintsem költ szórakozásra, valamint, hogy több olyan kosarat jelöltek, amelyben – pénzmegosztás esetén – a szórakozás mellett más (pl.: megélhetési és megtakarítási) jószágok is megjelennek. Jól látható az is, hogy sajnos a banki megtakarítási forma még mindig nem olyan népszerű, mint az otthoni pénzgyűjtögetés, ez a tendencia a két év alatt összességében nem javult. Ha megvizsgáljuk, hogy összesen hány hallgató jelölte az egyes válaszlehetőségeket, első helyen a megélhetésre való költés szerepel mindkét évben, idén a kitöltők 54,64%-a (271 fő) jelölte ezt az opciót valamilyen kombinációban vagy önálló válaszként, „holtversenyben” pedig az otthoni pénzgyűjtés és a szórakozás szerepel, előbbi 39,52%-kal (196 fő), utóbbi 40,32%-kal (200 fő).

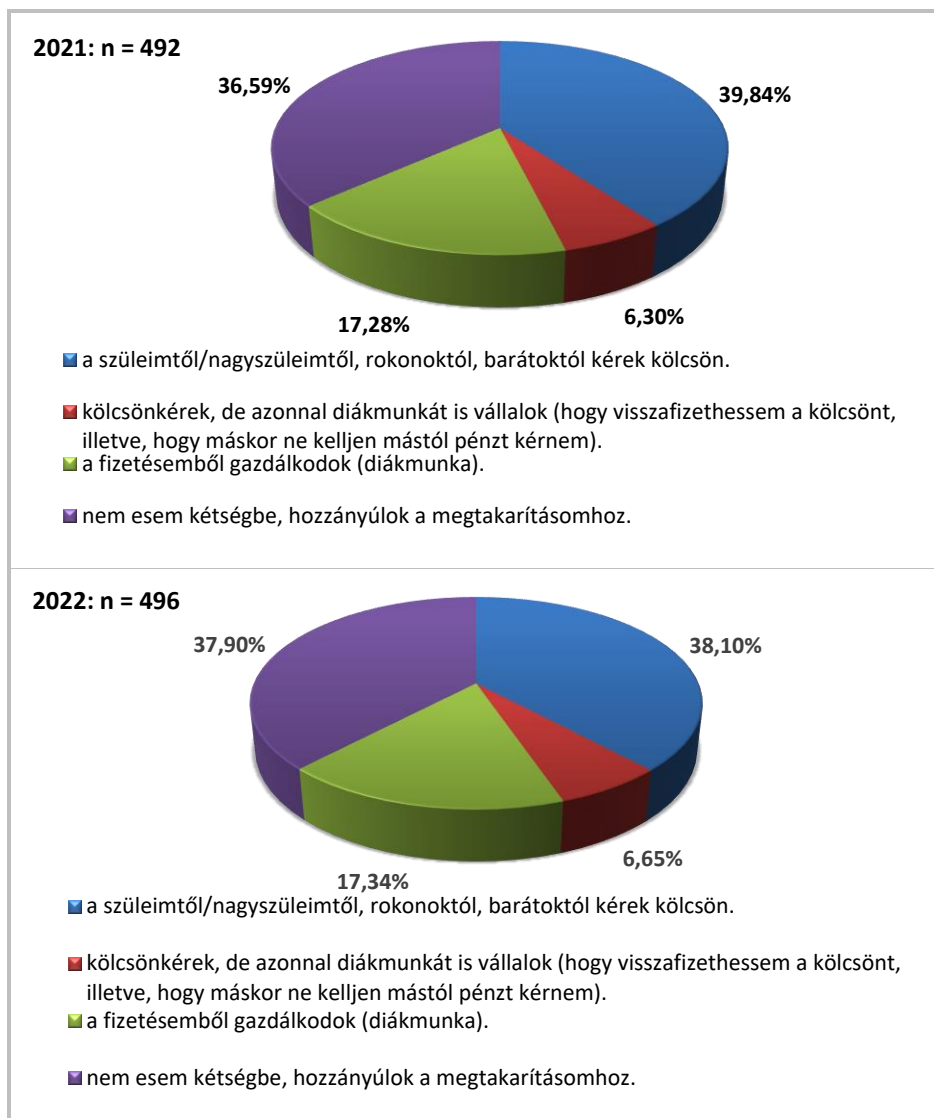
Az elsőéves egyetemisták által, személyes és online vásárlás alkalmával preferált fizetési módok is felmérésre kerültek. Általánosan kijelenthető, hogy a hallgatók személyes vásárlás alkalmával egyre ritkábban fizetnek készpénzzel, ebből adódóan gyakrabban használnak bankkártyát. A készpénznélküli fizetési mód válaszlehetőségre idén a válaszadók

52,82%-a (262 fő) jelölte a gyakran, míg 19,56%-a (97 fő) a mindig opciót, utóbbit 2,69%-ponttal többen, mint 2021-ben. Online vásárláskor a legnépszerűbb fizetési mód idén is az online bankkártyás fizetés, ezt a hallgatók 39,06%-a (194 fő) választja gyakran és 23,99%-a (119 fő) mindig. A felajánlott opciók közül az átutalás és a futárnál történő bankkártyás fizetés a legkevésbé kedvelt mindkét évben, előbbit a megkérdezettek 53,63%-a (266 fő), utóbbit 50,20%-a (249 fő) soha nem választja. Készpénzes (utánvétes) fizetéssel hasonló arányban élnek a hallgatók, mint a tavalyi évben: idén 28,23%-uk (140 fő; 2021: 31,30%) és 13,91%-uk (69 fő; 2021: 12,80%) jelölte a gyakran és mindig válaszlehetőséget. Összességében elmondható, hogy többen élnek valamelyik készpénznélküli fizetési móddal és egyre kevesebben fizetnek készpénzzel, azonban a tendencia lassan javul, ezzel gátat szabva a gazdaságban keringő hatalmas készpénzállomány⁷ csökkentésének.

Sokat elárul egy fiatal tudatos és felelősségteljes magatartásáról az, hogy miként viselkedik egy hirtelen jött fizetési kötelezettség, pénzügyi krízis esetén. Jelen esetben arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen forrásból fedezné a pénzintézet/ismerős/szolgáltató követelését.

A válaszlehetőségekre érkezett jelölések arányai a két év során változatlanok tekinthető: 2022-ben az elsőéves egyetemisták 38,10%-a (189 fő, 2021: 39,84%) a családtagjaitól, barátaitól kér kölcsön; 37,90%-uk (188 fő, 2021: 36,59%) pedig ugyanúgy a kölcsön lehetőségével él, azonban előrelátóan (diák)munkát vállal annak törlesztésére és a későbbi tartalékképzés céljából. A fizetés és főként a megtakarítás felhasználása csekélyebb mértékű, adódik ez abból (is), hogy utóbbi sem túlzottan jellemző az elsőévesek között (derül ki a tanulmány 4. ábrájából is).

⁷ A forgalomban lévő készpénzállomány értéke 8 324,7 milliárd Ft. Forrás: Sajtóközlemény a Magyar Nemzeti Bank előzetes statisztikai mérlegéről, 2022. április

5. ábra: Pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás 2021-ben és 2022-ben

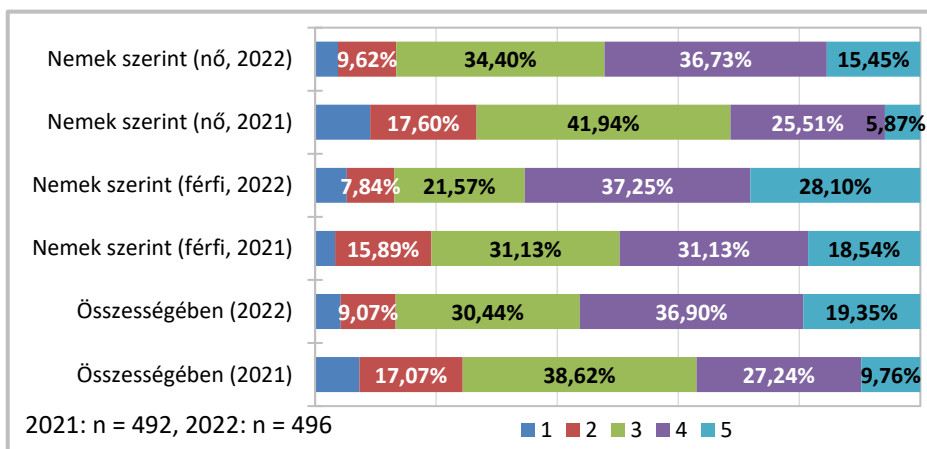
Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

Megvizsgáltuk a fogyasztói preferenciákat is: milyen szempontok figyelembevételére döntenek a ruházati cikkek és számítástechnikai eszközök megvásárlása, illetve szolgáltatások igénybevétele mellett. A felkínált válaszlehetőségek az alábbiak voltak:

- Csak a minőséget veszem figyelembe, az ár nem annyira fontos.
- Csak az árat veszem figyelembe, a minőség nem annyira fontos.
- Mind az árat, mind a minőséget figyelembe veszem.
- Nem figyelem sem az árat, sem a minőséget.

A két év során elvégzett felmérés fogyasztói preferenciákra vonatkozó kérdésére idén is hasonló arányban érkeztek jelölések az egyes válaszlehetőségekre, kivéve a ruházati cikkek esetét, ahol idén még nőtt is azok aránya, akik mindkét jellemzőt figyelembe veszik. Ezek alapján kijelenthető, hogy az elsőéves hallgatók tudatosan, ár-érték arányt figyelembe véve döntenek mindhárom esetben, ez a válaszadók átlagosan 87%-át jelenti. 10% körüli arányban inkább csak a minőséget figyelik szolgáltatások és számítástechnikai eszközök; és csak az árat ruházati cikkek esetén.

A pénzügyek iránti alapszintű érdeklődés elengedhetetlen ahhoz, hogy a pénzügyek mindennapi világában tudatos, felelősségteljes és hatékony döntéseket hozzanak a fiatalok, hiszen mindezekhez – többek között – aktuális gazdasági adatok, információk birtokában kell lenni. A kérdőívben felmérésre került a hallgatók pénzügyi aktualitások iránti érdeklődése is:

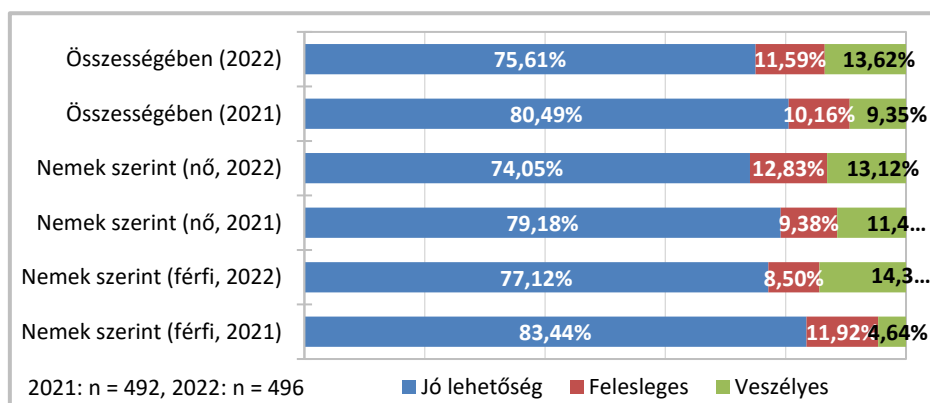
6. ábra: Érdeklődés a pénzügyi világ aktualitásai iránt 2021-ben és 2022-ben

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

Egy 1-től 5-ig terjedő skálán az elsőéves egyetemisták összességében idén sokkal jobbra értékelték pénzügyek iránti érdeklődésüket: 19,35%-uk (96 fő) 5 ponttal és 36,90%-uk (183 fő) 4 ponttal jutalmazta azt. Ezek

a pontszámok a 2021. évben – ahogy a sávdiaagram is mutatja – jóval alacsonyabb arányban szerepeltek, vagyis levonható az a konklúzió, hogy a fiatalokat jobban érdeklik a pénzügyi hírek, információk, történések, mint egy évvel korábban. Ez a tendencia a nemek között sem mutat eltérést, mind a nők, mind a férfiak körében nőtt az érdeklődés.

Érdekes, hogy a hallgatók bankban elhelyezett megtakarításról alkotott véleménye összességében romlott a 2021. évhez képest, melynek oka lehet a gazdaságban idén megmutatkozó bizonytalanság és sebezhetőség, valamint konkrét, a magánszemélyek befektetéseit is érintő negatív következmények (pl.: a Sberbank hirtelen megszűnése⁸). Idén a megkérdezettek 11,59%-a (57 fő) feleslegesnek és 13,62%-a (68 fő) veszélyesnek tartotta azt a lehetőséget, hogy bankban helyezték el megtakarított pénzüket. A nők véleménye összességében a két év alatt marginálisan nem változott, ellenben a férfiak nagyobb arányban tartják veszélyesnek a banki megtakarítást: arányuk 9,74%-ponttal emelkedett.

7. ábra: Az elsőéves egyetemisták véleménye a bankban elhelyezett megtakarításról 2021-ben és 2022-ben

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

⁸ „Az Egységes Szanalási Testület (Single Resolution Board, SRB), az Európai Unió szanalási szervezetének 2022. 03. 01. esti bejelentése szerint megtiltotta az ausztriai Sberbank Europe AG., a hazai Sberbank Magyarország Zrt. anyavállalatának további működését. Az anyavállalat fizetéseképtelenségének kimondása nyomán előállt helyzetben a Magyar Nemzeti Bank (MNB) visszavonta a Sberbank Magyarország Zrt. tevékenységi engedélyét, és elrendelte annak végelszámolását. A háborús konfliktus hatására a nemzetközi gazdaság és bankrendszer elfordult az orosz Sberbanktól és csoportjától. Nem itthoni, hanem külső, nemzetközi okokról van tehát szó.”

Forrás: <https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2022/03>

A felmérés keretében – a 2021-eshez hasonlóan – készítettünk egy 9 kérdésből álló tudáspróbát, mely 9 olyan kérdést és állítást tartalmazott, melyek az általános pénzügyi műveltség és a gyakorlatban, a mindennapi életben való hatékony és tudatos döntéshozatal képességének helyzetéről adnak képet. A helyes válaszok 1 pontot értek, így a legjobban teljesítő hallgató 9 pontot gyűjthetett össze. A bizonytalan fiatalok létszámának és a döntési helyzetben nehéznek mutatózó kérdések azonosítására 7 kérdésnél megjelenítettük a *nem tudom* válaszlehetőséget is. Az elérhető eredmények pontszám alapján: < 4 pont (rossz), 4-5 pont (közepes), 6-7 pont (jó), 8-9 (nagyon jó). Az elsőéves hallgatók az alábbi kérdésekkel és állításokkal találkoztak:

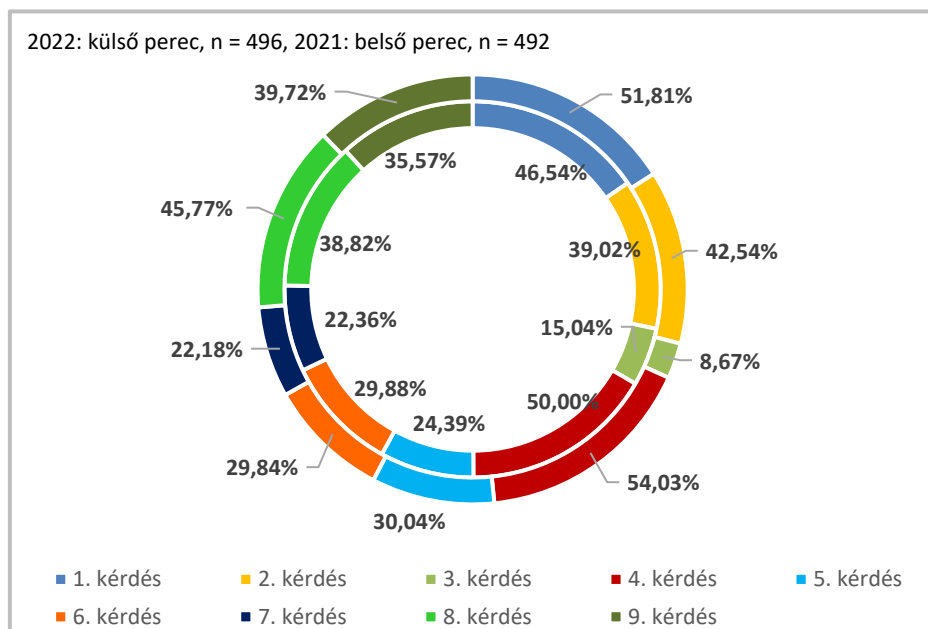
1. *Hány százalék kerül levonásra alap esetben a munkavállaló fizetéséből?*
2. *A kamatadó a bankban tartott, gyűjtött pénzre kapott kamat után fizetendő adó, melynek mértéke 2021-ben (2022-ben) 10%.*
3. *Mennyibe kerül a munkáltatónak az a munkavállaló, amelyik bruttó 100 000 forintot keres?*
4. *Mi a különbség a valuta és a deviza között?*
5. *A mai modern pénz ...*
6. *Hitelfelvételnél mi alapján hoznál döntést, ha a különböző bankok által kínált összeg és a futamidő azonos lenne?*
7. *Az szja-bevallást elektronikusan is beadhatom.*
8. *Ki 2021-ben (2022-ben) Magyarország pénzügyminisztere?*
9. *Reggel megvetted a tizóraidat a pékségben. Ki az áfa adóalany és ki az adófizető?*

Összességében elmondható, hogy a kérdések 67%-a jobban sikerült a 2022. évben, azonban a jó válaszok aránya mindkét évben 55% alatt maradt mind a 9 kérdés esetében, és 3 – a 3., a 6., és a 7. – kérdésre idén magasabb arányban érkeztek rossz válaszok.

A létszámot tekintve a legtöbben idén 2 (20,97%, 104 fő); 3 (19,56%, 97 fő) és 4 (16,73%, 83 fő) pontot értek el a 9-ből. A tendenciát megfigyelve elmondható, hogy ezen eredményt elérő hallgatók aránya nem változott az elmúlt két évben, kismértékű javulás látható a 0-1 pontot és az 5-7 pontot elérők körében, ám mindez átlagban 1,4%pontot jelent, ami nem számottevő a vizsgálatba bevont létszámot tekintve. 2022-ben a hallgatók 58,87%-a (292 fő) ért el rossz teljesítményt, ami 4,95%pontos javulás 2021-hez képest. Közepes teljesítményt 29,44% (146 fő), jó eredményt 9,27% (46 fő) és 8-9 pontot, vagyis nagyon jó teljesítményt 2,42%

(12 fő) ért el. Előbbi kettő esetén a javulás átlagosan 2,5%pontnyi, utóbbinál egyáltalán nem mutatkozott semmilyen pozitív vagy negatív irányú változás.

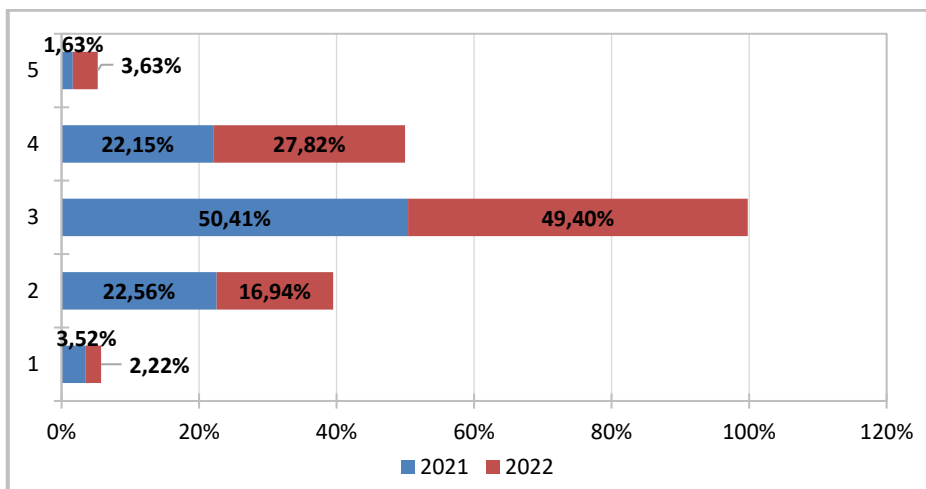
A helyes válaszok arányát az alábbi percc-diagram szemlélteti:

8. ábra: A tudáspróba kérdéseire adott helyes válaszok aránya

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

A hallgatók nem csupán a pénzügyek iránti érdeklődésüket, hanem saját pénzügyi tudásukat is értékelték a megszokott 1-5 skálán. Az önértékelés során adott válaszok alapján elmondható, hogy idén nagyobb arányban gondolják a fiatalok jobbnak pénzügyi tudásukat, mint tavaly: nőtt az 4 és 5 pontok aránya, míg csökkentek az alacsonyabb értékelési pontszámokra érkezett jelölések. A legtöbben (a megkérdezettek körülbelül 50%-a) még mindig közepes (3) szintűnek értékelik saját pénzügyi tudásukat. Mindez látványosan kitűnik az alábbi sávdiagramról:

9. ábra: Mennyire értékeli az elsőéves hallgatók pénzügyi tudásukat 2021-ben és 2022-ben?

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

Kutatási kérdések megválaszolása

- Összefügg-e a nem és a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartás?*
 A tanulmányból kiderült, hogy az elsőéves egyetemisták felelősségteljesen viselkednek hirtelen fellépő fizetési kötelezettség esetén, azonban legtöbbször nem saját pénzüket/megtakarításaikat, hanem kölcsönt vesznek igénybe szülőktől, barátokról. Érdekes lehet megvizsgálni azt, hogy vajon a nem befolyásolja-e döntéseiket pénzügyi krízis esetén. Az 5%-os szignifikanciaszinten elvégzett függetlenségvizsgálat kimutatta a gyenge (Csuprov és Cramer 0,17 [2021] és 0,13 [2022]) kapcsolatot a két összefüggő ismerv között, vagyis a nem valóban hatást gyakorol a pénzügyi krízis esetén tanúsított magatartásra.
- A nem és a pénzügyek iránti érdeklődés összefügg-e?*
 A 2021-ben és 2022-ben készített felmérés alapján az elsőéves hallgatókat legalább közepes, de inkább magasabb szinten érdeklik a különböző pénzügyi hírek, aktualitások. Azonban a függetlenségvizsgálat elvégzése után az is kijelenthető, hogy az érdeklődés milyensége függ attól, hogy a hallgató melyik nemhez tartozik. 95%-os bizonyossággal állítható, hogy a nem és a pénzügyek iránti érdeklődés összefügg, a kapcsolat azonban gyenge (Csuprov és Cramer 0,23 [2021] és 0,18 [2022]). A felmérésbe bevont férfiak mindkét évben jobban érdeklődtek a pénzügyek iránt, mint a nők, azonban utóbbiak érdeklődése a

2021. évhez képest javult, ám még mindig nem éri el az ellenkező nem érdeklődési szintjét.

3. *A nem befolyásolja-e a pénzügyi tudásra adott értékelést?*

A tavalyi év során a felmérésből az derült ki, hogy a hallgatók inkább közepesre, olykor rosszabbra értékelik saját pénzügyi tudásukat, idén azonban inkább közepesre, azonban többen jobbra, mint rosszabbra, vagyis egy év távlatában az idei elsős hallgatók magasabbra helyezik meglévő pénzügyi ismereteiket. Az, hogy ezen értékeléseket nő vagy férfi adta fontos lehet, hiszen a két ismerv között a függetlenségvizsgálat (5%-os szignifikanciaszinten) ebben az esetben is összefüggést mutatott, a két ismerv közötti kapcsolat azonban itt is gyenge (Csuprov és Cramer 0,16 [2021] és 0,17 [2022]). A férfiak mindkét évben közepesre, és inkább jobbra (4-5), mint rosszabbra (1-2) értékelték önmagukat pénzügyi tudás terén. Ezzel szemben a nőknél megfordult a tendencia, ugyanis míg 2021-ben közepesre és inkább rosszabbra, mint jóra értékelték önmagukat, addig idén ugyanúgy, mint a férfiak, inkább 4 és 5 ponttal jutalmazták tudásukat, mintsem 1 vagy 2 ponttal.

4. *Az, hogy a hallgató gazdasági vagy nem gazdasági karra jár, befolyásolja a pénzügyi tudásra adott értékelést?*

Felmerülhet az a sztereotípiá, hogy aki felsőoktatási tanulmányait gazdasági karon kívánja elkezdni, az magasabbra helyezi önmagát, amikor azt kérdezzük tőle, milyenre értékeli pénzügyi tudását egy 1-5-ig terjedő skálán. Az 5%-os szignifikanciaszinten végzett függetlenségvizsgálat alapján kijelenthető, hogy a 2021-es évben nem volt összefüggés a pénzügyi ismeretekre adott értékelés és aközött, hogy valaki gazdasági vagy más karra/intézetbe jár. A 2022-es felmérésnél ugyan a χ^2 próba összefüggést mutatott a két ismerv között, a Csuprov és Cramer asszociációs együtthatók azonban gyenge kapcsolat jelenlétét igazolták (0,18 és 0,18), így elmondható, hogy a jelenlegi kar és a pénzügyi tudásra adott értékelés között nincs erős összefüggés, vagyis statisztikailag nem kimutatható, hogy aki gazdasági karra jár, magasabb pontszámot ad saját pénzügyi tudására.

5. *A gazdasági karra járó hallgatók mérhető pénzügyi tudása nagyobb, mint a nem gazdasági karra járóké?*

A tanulmány eddig bemutatott megállapításai alapján elmondható, hogy a felmérésbe bevont hallgatók háromnegyede mindkét évben gimnazistaként végzett, vagyis alapvetően kötelező tantárgyi keretek között nem tanultak pénzügyet. A szakgimnazisták aránya volt még említésre méltó (átlagban 20,75%), mely azonban nem feltételezi sem azt, hogy ezen

hallgatók közgazdasági szakgimnáziumba jártak, sem azt, hogy utóbbi teljesülése esetén ez jelent valamilyen tudásbeli többletet. A kutatási kérdést a tudáspróbán elért eredmények vizsgálatával sikerült megválaszolni: a gazdasági kart választó hallgatók összességében jobb eredményt értek el a tudáspróbán mindkét évben, sőt, a gazdasági és a más karra jelentkező fiatalok is javuló tendenciát mutatnak az eredményeket tekintve: 2021-ben a gazdasági karra járók átlagosan 3,57 pontot értek el, míg a más karra járók 2,68-at. Idén ezek a számok 3,73 és 2,92 pont. A javulás valóban látszik, illetve az is egyértelmű, hogy a gazdasági kart választóknak jobban sikerült a teszt, azonban nem szabad elfelejteni, hogy ezen pontszámokat a 9 pontból sikerült elérni, így ennek fényében az elért eredmények még mindig csak a *rossz* kategóriába sorolhatók mindkét csoport esetében.

6. *A hallgatók által értékelt pénzügyi tudás és a valós, gyakorlatban használt pénzügyi tudás megegyezik?*

Érdekes lehet összevetni a hallgatók önértékelés formájában megadott, pénzügy tudásukat minősítő pontszámot és a tudáspróbán, valóban elért eredményt. Ehhez összehasonlításra kerültek a tudáspróbán elért eredmények, melyeket az alábbi táblázat mutat:

1. táblázat: A tudáspróbán elért eredmények 2021-ben és 2022-ben

	2021		2022	
	fő	%	fő	%
<i>Rossz teljesítmény (0-1-2-3 pont)</i>	314	63,82	292	58,87
<i>Közepes teljesítmény (4-5 pont)</i>	126	25,61	146	29,44
<i>Jó teljesítmény (6-7 pont)</i>	40	8,13	46	9,27
<i>Nagyon jó teljesítmény (8-9 pont)</i>	12	2,44	12	2,42
<i>Összesen</i>	492	100,00	496	100,00

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

Valamint a hallgatók által adott önértékelési pontszámok, ahol a logika és az egyszerűség nevében az 1 és 2 pontot összevontuk egy kategória alá.

2. táblázat: A hallgatók saját pénzügyi tudására adott pontszámok 2021-ben és 2022-ben

	1		2		3		4		5		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
2021	16	3,25	111	22,56	248	50,41	109	22,15	8	1,63	492	100,00
2022	11	2,22	84	16,94	245	49,40	138	27,82	18	3,63	496	100,00

Forrás: Saját kutatás és Prégler (2021) alapján saját szerkesztés

Az adatok összevetése alapján kijelenthető, hogy a hallgatók általában túlértékelik saját pénzügyi tudásukat, a gyakorlatban elért eredmények nem tükrözik a vélt tudás meglétét. Mindkét évben többen értek el rossz eredményt, mint ahány hallgató rossznak értékelte magát és ugyanígy fordítva, többen értékelték önmagukat jóra, mint ahányan jó teljesítményt értek el. Érdekesség lehet, hogy míg 2021-ben kevesebben gondolták magukat nagyon jónak, mégis többen értek el 8-9 pontot; addig idén többen tartották nagyon jó szintűnek meglévő pénzügyi tudásukat, mint ahányan valóban nagyon jó eredményt értek el a teszten. A könnyebb értelmezhetőség érdekében a kutatási kérdés megválaszolását bővebben kifejtve az alábbi táblázatok tartalmazzák:

3. táblázat: A hallgatói önértékelés és a valós pénzügyi tudás összevetése 2021-ben és 2022-ben

2021				
Teljesítmény		Hallgatói önértékelés		Eltérés a teljesítmény és az önértékelés között (%)
Szöveges értékelés	Az eredményt elért hallgatók száma (fő)	Az önértékelést adó hallgatók száma (fő)	Értékelési pontszám és szöveges értékelés	
rossz	314	127	1, 2 (rossz)	247,24
közepes	126	248	3 (közepes)	50,81
jó	40	109	4 (jó)	36,70
nagyon jó	12	8	5 (nagyon jó)	150,00
összesen	492	492	-	-

A táblázat folytatása a következő oldalon!

2022				
Teljesítmény		Hallgatói önértékelés		Eltérés a teljesítmény és az önértékelés között (%)
Szöveges értékelés	Az eredményt elért hallgatók száma (fő)	Az önértékelést adó hallgatók száma (fő)	Értékelési pontszám és szöveges értékelés	
rossz	292	95	1, 2 (rossz)	307,37
közepes	146	245	3 (közepes)	59,59
jó	46	138	4 (jó)	33,33
nagyon jó	12	18	5 (nagyon jó)	66,67
összesen	496	496	-	-

Forrás: Saját kutatás és Préglér (2021)

Következtetések és javaslatok

A kutatás során igazolódott, hogy az elsőéves egyetemisták felelősen és átgondoltan költik el a rendelkezésükre álló pénzt, mely magatartást kismértékben befolyásol a nem, illetve az iskolai végzettség. A legtöbben a megélhetésre költik és az otthoni pénzgyűjtésre szánják a zsebpénzüket, kevesen vannak, akik csak szórakozásra költenek és akik csak banki megtakarítással rendelkeznek. 2022-ben is még népszerűbb az otthoni pénzgyűjtés, mint az előbb említett megtakarítás/befektetés. A fiatalok körében egyre elterjedtebb a bankkártyás fizetés mind online, mind személyes vásárlás alkalmával; 2021-hez képest népszerűségük kismértékben nőtt, azonban a készpénzzel történő fizetés választása sem csökkent jelentősen. A legkevésbé igénybe vett fizetési módok az átutalás és az online bankkártyás fizetés. Pénzügyi krízis esetén felelősen, azonban másokra támaszkodva tesznek eleget kötelezettségeiknek, kevesen birtokolnak megtakarítást, melyet ilyen helyzetekben felhasználhatnának. Fogyasztói preferenciáik megfelelőek és érett gondolkodásra utalnak: ár-érték arányt figyelembe véve döntenek bizonyos fogyasztói kosarak megvásárlásakor szinte minden esetben. Pénzügyek iránti érdeklődésük közepes, inkább jobb, mint rosszabb szinten áll a hallgatók értékelése alapján, és javuló tendenciát mutat 2021-hez képest. A pénzügyi aktualitások iránti érdeklődésre befolyást gyakorol a nem, azonban a 2021. évvel ellentétben idén a nők ugyanolyan növekvő érdeklődést mutatnak, mint a férfiak az elmúlt két évben. A banki megtakarításról alkotott véleményük romlott, 2022-ben többen gondolják veszélyesnek, mint felesleges tevékenységnek. Itt

is megmutatkozik két dolog: a felmérésben részt vett fiatalok véleményét könnyű befolyásolni bonyolultnak hangzó pénzügyi kifejezésekkel, amennyiben fogékonyak rá nem kielégítő szintű pénzügyi tudásszint és intelligencia esetén. A kiadott tudáspróbán elért eredmények összességében aggodalomra adnak okot: az elsőéves egyetemisták közel fele egyik kérdésben sem biztos és/vagy nem tudja a helyes választ olyan témakörökben, melyek a mindennapi pénzügyi-gazdasági életben fontosak (lehetnek). Általánosan kijelenthető, hogy a kutatásba bevont hallgatók túlértékelik pénzügyi tudásukat, a valós és a vélt tudás közel sem egyezik meg, mely például rossz döntéshozatalhoz vezethet bizonytalan gazdasági környezetben.

Javaslatként megfogalmazható az a felmérésekkel is alátámasztható kijelentés, mely szerint szükséges a pénzügyi ismeretek oktatása minden középszintű oktatási intézményben. Emellett a bevezetni kívánt oktatás minősége is fontos szempont, hiszen nagyobb hangsúlyt kell fektetni a gyakorlatorientált oktatásra (nemcsak) a pénzügyi ismeretek esetén. Az oktatás egyik eszközeként javasolt lehet a pénzügyi edukációs programok, versenyek számának és elérhetőségének növelése, valamint elengedhetetlen a tanulói szemléletváltás is, hiszen, ha nem befogadóképesek a pénzügyi ismeretek iránt, hasztalan a fejlesztés, azonban fontos lenne belátniuk, hogy a kötelező pénzügyi tananyag elsajátítása a jövőben kifizetődő lenne.

Irodalomjegyzék

- Atkinson, A. – Messy, F. (2012): Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Baranyi A. – Bencsik M. – Csernák J. (2021): A lakosság megtakarítási attitűdjének vizsgálata egy konkrét felmérés alapján. In. *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2021/1. kötet*, 6–27.
- Béres D. – Huzdík K. – Kovács P. – Sági Á. – Németh E. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. Kutatási jelentés. (letöltve: 2023.11.01.)
<https://www.asz.hu/storage/files/files/Szakmai%20kutat%C3%A1s/2013/t353.pdf?download=true>
- Csiszárík-Kocsir Á. – Garai-Fodor M. (2018). Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? *Polgári Szemle: gazdasági és társadalmi folyóirat*, 14(1–3):107–119. DOI: <http://doi.org/10.24307/PSZ.2018.0809>

- Jakovác K. – Németh E. (2017): A pénzügyi kultúra nemzeti stratégiái: tapasztalatok és tanulságok. *Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás; a Nemzeti Közszolgálati Egyetem közigazgatás-tudományi szakmai folyóirata*, 5(1):196–211.
- Kovács T. – Szóka K. (2020): A pénzügyi kultúra és pénzügyi tudatosság helyzete. In. *XIV. Soproni Pénzügyi Napok: „Gazdaságvédelem és pénzügyi kiutak” pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia* (104–112).
- MNB (2022): Sajtóközlemény a Magyar Nemzeti Bank előzetes statisztikai mérlegéről, 2022. április. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnbmerleg-hu-202204.pdf>
- Németh E. – Jakovác K. – Mészáros A. – Kollár P. – Várpalotai, V. (2016): *Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése*. Budapest: Állami Számvevőszék.
- Németh E. – Vargha B. – Beke A. – Tordai H. – Domokos K. (2020): Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése. Összehasonlító elemzés 2016–2020. Kutatási jelentés, Állami Számvevőszék.
- OECD (2020): OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfe-global-financial-literacy-survey-report.htm
- Prégler K. (2021): A pénzügyi kultúra vizsgálata az elsőéves egyetemisták körében. TDK-dolgozat. Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar.
- Prégler K. (2022): A pénz7 hatékonyságának felmérése a soproni középiskolákban. TDK-dolgozat. Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar.
- Zsótér B. – Németh E. – Mészáros A. (2022): A felsőoktatásban tanuló fiatalok jellemzése pénzügyi céljaik, attitűdjeik és magatartásuk mentén. *Vezetéstudomány* 53(3):60–72. DOI: <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2022.03.05>

Egyéb források

Kérdése van a Sberbank csődjével kapcsolatban? Íme az MNB válaszai!

<https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2022/03>

(letöltve: 2022.11.30.)

Magyarország vaktérképe.

<http://magyarorszag.terkepek.net/vakterkep.html> (letöltve: 2022.11.02.)